

Підсумовуючи, можна стверджувати, що аналіз інтегрованого курсу «Пізнаємо природу» (6 клас) та підручників «Біологія» і «Хімія» (7 клас) показує, що сучасна освіта прагне забезпечити рівні можливості для всіх учнів, включаючи дітей з ООП. Адаптація змісту, використання наочних матеріалів, інтерактивних технологій та індивідуальний підхід сприяють ефективнішому засвоєнню природничих дисциплін. Практичні завдання, лабораторні роботи та проекти розвивають не лише знання, а й критичне мислення, навички самостійної роботи та екологічну свідомість.

Водночас впровадження інклюзивного навчання потребує подальшого вдосконалення. Важливо розширювати доступ до спеціалізованого обладнання, розвивати компетентність педагогів та враховувати індивідуальні потреби кожного учня. Лише за умов гармонійного поєднання сучасних методологічних підходів, особистісно орієнтованого навчання та емоційної підтримки можливе повноцінне залучення учнів з ООП до освітнього процесу. Такі зусилля сприяють не тільки академічному успіху, а й соціальній інтеграції та всебічному розвитку особистості.

Годун Т. О., Завацька Л. М.

ТРЕНІНГ ЯК МЕТОД ПРОФІЛАКТИЧНОЇ РОБОТИ СОЦІАЛЬНОГО ПЕДАГОГА З ПІДЛІТКАМИ В УМОВАХ ЗАКЛАДУ ЗАГАЛЬНОЇ СЕРЕДНЬОЇ ОСВІТИ

Сучасний освітній заклад орієнтований на формування всебічно розвиненої, компетентної, критично мислячої особистості, яка характеризується активною життєвою позицією та спрямована на успішну самореалізацію в соціумі. Проте, особистість підлітка формується під впливом багатьох факторів: сімейне виховання, група однолітків, соціальні умови життя. І, на жаль, не завжди вплив цих детермінантів визначається як позитивний.

У такому аспекті важливого значення набуває соціально-педагогічна діяльність у закладі освіти, що характеризується

цілеспрямованою кваліфікованою допомогою здобувачу освіти у взаємодії з суспільством, сприяння його вихованню, розвитку, професійному та особистісному становленню. Метою діяльності соціального педагога є забезпечення комфортного психологічного стану дитини, задоволення всіх її потреб через забезпечення правових, соціальних, психологічних, педагогічних умов подолання та попередження негативних явищ у найближчому оточенні учня: в родині, шкільному колективі та ін.

Профілактична робота соціального педагога з дітьми підліткового віку розглядається як комплекс соціальних, освітніх та медико-психологічних заходів, спрямованих на виявлення, попередження та усунення основних причин та умов, що викликають різного роду соціальні відхилення у їх поведінці.

Методи роботи соціального педагога з реалізації програми профілактичних заходів різноманітні і включають лекції, бесіди, організацію самонавчання, фокус-групи, дискусії, мозкові штурми, моделювання, організацію дуплікування (передача знань, навичок, умінь з ланцюжка), тренінг.

Саме тренінгова форма роботи забезпечує максимальну включеність всіх суб'єктів роботи в означений процес. Так, у ході такої взаємодії підліток має можливість одночасно з отриманням інформації обговорювати її, відпрацьовувати набуті навички соціальної взаємодії. Означений метод робить профілактичну роботу максимально ефективною, корисною, продуктивною та цікавою для здобувачів освіти будь-яких вікових категорій, особливо для підлітків.

Сьогодні питання ефективності тренінгової роботи розглядаються у працях Кулікова Л., Левітова Н., Прохорова О., Хамідової І., Юшко О. Питання ефективності означеного методу серед здобувачів освіти закладів загальної середньої освіти досліджуються Василенко Н., Манохіною І., Новіковою Л., Смоляною Я, Шаргородською С.

У даний час тренінгова форма навчання знайшла широке застосування у різних сферах життєдіяльності, що зумовлено широким комплексом її функцій.

Головною метою соціально-психологічного тренінгу є «підвищення компетентності в спілкуванні», для реалізації якої необхідно вирішити такі завдання: 1) надання знань про особливості процесу спілкування, психології особистості, групи та спільноти в цілому; 2) формування знань, вмінь та навичок спілкування; 3) корекція, формування та розвиток установок, необхідних для спілкування; 4) корекція в розвитку системи відносин особистості; 5) розвиток здатності адекватно та повно сприймати та оцінювати себе та інших (Міллютіна К., 2004).

У даному аспекті тренінг розглядається в єдності навчальної, коригуючої та розвиваючої сторін психологічного впливу на особистість. Так само як немає єдиного підходу до визначення сутності тренінгів, так само немає і єдиної їх класифікації.

Так, наприклад, у науково-практичній літературі знаходимо таку класифікацію:

1) Соціально-психологічний тренінг, метою якого є формування умінь та навичок соціальної взаємодії.

2) Психотерапевтичний тренінг, спрямований на зміну різних установок у свідомості учасників із метою корекції поведінкових реакцій, покращення міжособистісних взаємин.

3) Навчальний («навичковий») тренінг, який застосовується з метою вироблення навичок: навчальних та професійних; фізичних (силових) та розумових; соціальних; спеціальних і т.д.).

4) Бізнес-тренінг, який проводиться з метою вдосконалення процесів управління виробничою діяльністю підприємства.

5) Аутотренінг, що проводиться людиною самою собою за рахунок виконання певних вправ на розслаблення або зосередження, подолання втоми та хворобливих відчуттів, позбавлення негативного ставлення до інших, розвитку корисних якостей.

6) Тренінг особистісного зростання, спрямований особистісний розвиток.

7) Тренінг спілкування, який знайшов найбільш широке застосування в роботі з різними групами саме підлітків та спрямований на розвиток комунікативних умінь та навичок.

З погляду змістовної класифікації, тренінги можна розділити на дві категорії: тренінги навичок та тренінги зміни відносин (Барна М., 2006). Якщо у тренінгу велика частина часу йде на тренування конкретних навичок – це тренінг навичок. Часто це відображається у назві, наприклад – «Тренінг навичок виявлення брехні», «Тренінг навичок ефективних переговорів» тощо.

Психологічний тренінг проводиться обов'язково професійним психологом та з використанням психологічних, а не побутових, езотеричних, містичних, теософських та інших понять та категорій.

У свою чергу, особистісні тренінги за спрямованістю та рівнем особистісної роботи діляться на:

- *Тренінги розвитку особистості*. У цих тренінгах беруть участь особистості і в процесі тренування розвивають свої особистісні якості, можливості та вміння. Такі тренінги навчають не конкретним, а загальним речам, що допомагають у широкому колі ситуацій. Наприклад, навчитися бачити у собі і в людях кращі та сильні риси, освоїти впевнену поведінку, розвинути емоційну виразність тощо.

- *Психотерапевтичні тренінги* – допомагають людям повернутися до режиму нормального функціонування.

- *Трансформаційні тренінги* працюють із глибинними (базовими) переконаннями, цінностями та станами.

Даний поділ тренінгів не виключає того, що в конкретній тренінговій програмі можна зустріти елементи різної спрямованості: елементи і психотерапії, і моменти розвиваючих тренінгів, і тренування деяких конкретних навичок, і занурення у певні, потрібні для завдань тренінгу, стани.

Розглядаючи сутність тренінгів як активної форми роботи, варто також звернути увагу на класифікацію сучасних характерних особливостей соціально-психологічних тренінгів, представлених Є. Карпенко (Карпенко Є., 2015):

- інтенсивність роботи та досить короткі строки реалізації (від 1 дня);

- високий рівень організації та підготовки;

- можливість продовження розвитку та підтримки: участь у наступних програмах, асистування у подібних тренінгах тощо;

- чіткі цілі та спрямованість на результат;
- сприятлива та комфортна атмосфера: свобода думки, щирість, радість тощо;
- акцентування уваги на усвідомленні, прийняття відповідальності за своє життя та розвиток;
- підвищення мотивації, енергетичного потенціалу учасників;
- переважна активізація, а не розслаблення;
- багатогранність ролей тренера та учасників;
- практична спрямованість на життєві аспекти тощо.

Також, розглядаючи сутність тренінгів важливо звернути увагу на їх відмінності від інших активних навчальних методів. Так, на думку І. Осадченко (Осадченко І., 2009), ключовими відмінностями тренінгу від інших групових форм навчання є: проходження всіх базових стадій навчання; баланс між колективною та індивідуальною роботою; кількість учасників оптимальна для отримання групового зворотного зв'язку у вигляді обговорень, питань тренеру.

На наш погляд, ці три відмінності можуть бути сформульовані одним пунктом, а саме, головна відмінність тренінгу від інших, схожих форм роботи, у самостійній активності учасників.

Після тренінгу люди отримують практичний результат: або вирішивши якусь свою особисту проблему, з якою людина тривалий час не могла впоратися самостійно, або отримавши практичні навички використання того, чому був присвячений тренінг.

Звичайно, коли ми говоримо про набуття практичних навичок, ми маємо на увазі початковий, зазвичай невисокий рівень засвоєння навичок, природний через обмеженість часу проведення тренінгу.

Таким чином, тренінг – це сукупність різних прийомів і способів, що створюють умови для побудови суб'єкт-суб'єктної взаємодії між усіма учасниками процесу, за допомогою усвідомленого активного включення кожного учасника в діяльність, спрямовану на досягнення визначеної мети (ефекту). Як один із інструментів фахівця (психолога, фахівця із соціальної роботи) він може застосовуватися як в

індивідуальній, так і груповій роботі. Означений метод сприяє розвитку особистості в різних сферах життєдіяльності.

Горлач М. О., Михайленко О. В.

ПСИХОЛОГО-ПЕДАГОГІЧНА ХАРАКТЕРИСТИКА ДІТЕЙ З ВАДАМИ СЛУХУ

Діти з порушеннями слуху відрізняються між собою за рівнем втрати слуху, часом та причинами її виникнення, особливостями мовленнєвого та загального розвитку, індивідуальними характеристиками, а також умовами виховання та навчання після втрати слухової функції. Згідно зі статистичними даними, як вітчизняними, так і світовими, проблеми зі слухом має приблизно одна дитина зі ста. Основними чинниками, що можуть спричинити порушення слуху, є перенесені інфекційні захворювання, такі як менінгіт, енцефаліт, кір, скарлатина, отит, грип і його ускладнення, а також спадковість, патології, що впливають на зовнішнє, середнє чи внутрішнє вухо, ураження слухового нерву. Додатково, до можливих причин належать несприятливий перебіг вагітності, вроджені аномалії слухового апарату, родові травми та механічні пошкодження. У дітей із вадами слуху реакція на звукові подразники може бути відсутньою або проявлятися лише у відповідь на дуже гучні звуки (Венгловська О., 2023).

Рівень психічного розвитку дитини тісно пов'язаний зі ступенем втрати слуху та віком, у якому сталося порушення. Чим вищий поріг гучності, за якого дитина починає сприймати звук, тим важчий ступінь порушення слуху.

Розвиток дитини з порушеннями слуху визначається низкою факторів, серед яких важливу роль відіграють вік, у якому відбулося ураження слуху, ступінь його зниження, рівень інтелектуального розвитку, сімейне середовище та характер міжособистісних взаємин (Федоренко О., 2018).

Слухова депривація, що виникає у критичний період розвитку, коли нейронні зв'язки особливо чутливі до зовнішніх